

Mannen som förlorade Nya Sverige

Det har inte skrivits mycket om drottningens befallningshavande i Delaware. Men Olav Wiström har grävt djupt i boklådorna och funnit berättelsen om Johan Printz.

Johan Printz förhandlar med en hövding av Algonquinstammen. (Samtliga frimärken är från utgåvan till 300-årsminnet av Nya Sverige, 1938.)

Trefaldighets kyrka (Svenska kyrkan) i Wilmington, Nya Sverige, byggd 1698-99.

TRUMPETFANFAR STÖTTE mot skyn, en lång trumpet fylld i. Antligen! Karlen stiger nedför lejd. Med ett öga, kallt som en istapp, mönstrar han givningen. Storporig indigofärgad spritnäsa mitt en köttblå pläten, grobianaktigt hängande armar, alltför trång uniform korvar och veckar sig runt otymplig kropp. En framskjuten haka, stor som slup, förklarar för menigheten att nu var han

han var ett berg. Enorm, oerhörd - bortom all krivning. Holländaren de Vries kommenterade sitt lakoniska vis: "En väl tilltagen karl på över fyrahundra skåld."

NYTILLTRÄDDE GUVERNÖREN för Sveriges koloni i Sweden hade anlöpt Delaware: Johan Printz, igen adlad av drottning Kristina.

Prärieblomman, kalender för 1912, hyllar Amandus Johnson sin ädle landsman. Artikeln var väl likt att stärka sentida emigranter en smula. Vi har stort förlute! Åttartaforna och Höfdingaminner en intetsägande bild av honom och det finns en pålitlig biografi. På otryckt material, anekdoter råder dock ingen brist. En källa har jag emellertid kommit över på antikvariat, Christopher Wards *W SWEDEN ON THE DELAWARE* (University of Pennsylvania Press, 1938).

Johan Printz (1592-1663) var son till prästen i tinaryd, Småland. Från 1625 var han officer i de liska och tyska krigen. Som överstelöjtnant gav han 1640 upp staden Chemnitz "med största nesa h skam". Utan tillstånd av befälhavaren Johan Bar för han så hem till Sverige. Krigsrätt förstas. ksrådet som stadfäste domen lät meddela att han de "skiljts från sitt befäl såsom en varmegal åt ana olydiga officerare". I en dryg månad satt han ngsld på Smedjegården i Stockholm, varpå han gavs mot borgen, sin egen.

Men han kan skadat! 1642 beviljas han adelskap samma Riksråd. Skoldebrevet utfärdades den 20 li och inte råde solförmörkelse den dagen. Förläng i Finland beviljades. Där skramlade han ihop nigranter, mest förymda legoknektar och brottsngar. Vid slutet av oktober var fartygen Svan och ma färdiga. Iväg till Amerika. Nu skulle en gyllene morgon randas för Sverige!

Örnar och kajor cirklar över fartyget. Så dricker Printz två flaskor likör och blir vid gott mod. Åt vilket håll pekar nu indigonäsan? Delawarefloden kommer att kväva sin man viskar det violetta oraklet som inte kan uttala bokstaven T. Printz ställer sig bredbent framför manskapet. Låt oss hylla vårt dyra fosterland! Vi sjunger en sång vår drottning till ära! Vår uppgift är stor, minns det! De obildade indianerna äger inte vett och sans.

MÅNGA KOLONISTER ÄGDE HELLER inte vett och sans. De flydde eller dog på grund av otillräcklig föda och hårt arbete. Printz fordrade fullkomlig lydnad. De upproriska simmade över floden till kolonin Nya Holland.

Sveriges första koloniala försök dog i tandsprickningen. Kan det ha berott på att Printz var grym och tyrannisk? Nej, hävdar Amandus Johnson, Printz "synes ha varit en religiöst lagd personlighet. Sågs ofta ha läst Psaltaren". Alltför hårt dömd, alltså. Enligt engelsmännen, som han också slogs med, var han "valdsam och hetsig samt svor och bannade vid varje tillfälle". Indianerna kallade honom "det stora Karet". Men han ledde Nya Sveriges öden med visdom och energi, såsom sann patriot och sin drottningens trogne tjänare.

Hans instruktion var att administrera kolonin enligt Svea rikets lag och straffa alla sorters syndare. Pris ske Gud, äran är Hans och augsburgska trosbekännelsens. Vårt första steg är att monopolisera skinnhandeln längs hela floden. På lördagskvällarna får ni tillåtelse att gå och fiska.

MED SIG HADE PRINTZ en kommissarie, en sekreterare, fyra löjtnanter, två huskaplaner, en fältskär, en vaktchef, två artillerikonstaplar, en vapensmed, en trumpetare, en trumslagare, 24 soldater samt 40 funktionärer och väktare. Det egentliga arbetet skulle ombesörjas av ett femtiotal mer eller mindre arbetsföra karlar. Skarprättare hade han med sig också, många huvuden föll.

Innan Printz gjorde Amerika den äran hade förhandlingar med indianerna inletts. 1638 köptes högra landsträckan från Delawareflodens mynning till ungefär nuvarande Philadelphia. Ingen gränsbestämmelse inåt land. Nu skulle kolonisationen fullföljas. Ett par nya expeditioner från Sverige kom till

"Iväg till Amerika. Nu skulle en gyllene morgon randas för Sverige!"

stånd, återigen förymda knektar och brottslingar. Västindiska kompaniet bildades och fick monopol på tobakshandeln. Den förste guvernören var Peter Hollender.

Och så anländer Printz. Kolonins storhetstid inleddes. Han anlägger nya skansar: Nya Göteborg (Tinnicum), Nya Korsholm och Alfsborg (Elsingborough, New Jersey). Nybyggen och blockhus kallades Nya Vasa, Mölnald, Uppland och så vidare. Det gällde för svenskarna att få herravälde över floden och handelsvägarna inåt land. I denna periferi bosatte sig efterhand nya kolonister. De ägnade sig åt sådesodling och tobaksodling, jakt och handel med indianerna. 1644, 1646 och 1647 gick expeditioner i båda riktningarna mellan Sverige och Amerika. Det sistnämnda året blev dock ödesdigert, för då utnämndes den härdföre Peter Stuyvesant till guvernör i Nya Holland på andra sidan floden och en bjässarnas kamp utbröt.

I NÄRHET AV FORT KRISTINA anlade Stuyvesant Fort Casimir. Härmed hindrades uppseglingen till det svenska området. Svenskarna var underlägsna till antalet, en ny expedition hemifrån hade förolyckats. Från Sverige hördes ingenting. Printz befann sig i trångmål och valde åter att sjappa utan att begära avsked i slutet av 1653. Han hade glömt Chemnitz.

Efter tio år återvände han till Svedala med mycket bäverskinn och annat gods. Innan han för utnämndes han sin måg till ny guvernör, Johan Papegoja. Schas! ropade Stuyvesant, och bort flög han 1655.